

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра української філології

КУРСОВА РОБОТА

на тему:

**«СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ В КОЖНОГО УЧНЯ
НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»**

студентки групи СЛукр 03-20
філологічного факультету освітніх технологій
спеціальності 014 Середня освіта, Українська
мова і література
освітньої програми Українська мова і література,
англійська мова, зарубіжна література
Нагорної Вероніки Тарасівни

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
доцент Заскалета В. П.

Кількість балів _____
Національна шкала _____
Оцінка ЄКТС _____

Члени комісії:

_____	_____
(підпис)	(прізвище, ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище, ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	5
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	5
1.1. Аналіз понять «успіх», «ситуація успіху» та проблеми створення такої ситуації.....	5
1.2. Психолого-педагогічні умови створення ситуації успіху на уроках.....	8
1.3. Шляхи створення ситуації успіху на уроках української літератури....	11
РОЗДІЛ 2	14
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СИТУАЦІЇ	14
УСПІХУ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ.....	14
2.1. Процес і результати застосування методів та прийомів створення ситуацій успіху на уроках української літератури.....	14
2.2. Рекомендації для педагога щодо організації ситуації успіху на уроках	22
ВИСНОВКИ.....	24
РЕЗЮМЕ	26
RESUME.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	28

ВСТУП

Актуальність дослідження. Основна мета освіти в Україні полягає у створенні сприятливих умов для розвитку кожного учня, його самореалізації та постійного бажання вчитися протягом усього життя. Це означає, що кожен учасник освітнього процесу повинен розуміти важливість своєї активної участі. Однак цього не можна досягти, якщо використовується пасивна модель навчання з пояснювально-ілюстративними методами та суб'єктивною системою оцінювання. Такий підхід призводить до втрати інтересу учнів до навчання, відчуття невдоволення від процесу навчання, відсутності віри у власні здібності та успіху. Реформа Нової української школи відкриває можливість змінити цю ситуацію. Згідно з нею, важливо створити атмосферу успіху для учнів, що сприятиме підвищенню їхньої навчальної мотивації, позитивному сприйняттю світу, відчуттю власної важливості та інтелектуальної здатності, а також розвитку впевненості у власних силах. Це дозволяє задовольнити важливу соціальну потребу дітей цього віку – потребу в визнанні. Тому знання педагогічних технологій створення ситуацій успіху та вміння їх застосовувати в освітньому процесі є важливими для всіх учасників навчального процесу. Вчителі завжди намагалися знайти відповідь на питання, чому в учнів зникає зацікавленість в навчанні, що впливає на успішність школярів.

Особливу увагу в цьому плані заслуговує урок української літератури у ЗЗСО. Саме на цьому предметі формуються не лише літературні знання та навички, але й культурно-естетичні цінності, розвивається творче мислення та емоційна сфера учнів. У цій роботі буде розглянуто значення створення ситуації успіху на уроках української літератури, його вплив на академічні досягнення та особистісний розвиток учнів, а також шляхи практичної реалізації цього підходу в освітньому процесі.

Питання «створення ситуації успіху» досліджували такі дослідники: К. Ушинський, А. Макаренко, М. Давидов, О. Демченко, О. Запорожець, І. Зимня, Г. Коберник, А. Сівак, В. Сухомлинський та інші

Попри багаторічні дослідження це питання не втрачає своєї актуальності, що і зумовило вибір теми дослідження: «Створення ситуації успіху в кожного учня на уроках української літератури в ЗЗСО».

Об'єкт дослідження – процес створення ситуацій успіху.

Предмет дослідження – створення ситуації успіху в кожного учня на уроках української літератури в ЗЗСО.

Мета дослідження – теоретично та практично розглянути особливості створення ситуацій успіху на уроках української літератури.

Відповідно до мети дослідження було визначено такі **завдання**:

1) Здійснити теоретичний аналіз питання створення ситуацій успіху на уроках української літератури.

2) Розглянути процес і результати застосування методів та прийомів створення ситуацій успіху на уроках української літератури.

3) Розробити практичні рекомендації для педагога щодо організації ситуації успіху на уроках.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що розширено та систематизовано знання щодо особливостей застосування ситуацій успіху на уроках української мови в ЗЗСО.

Теоретична та практична цінність результатів полягає в тому, що їх можуть використати вчителі під час створення конспектів уроків.

Структура та обсяг курсової роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, який налічує 25 найменувань. Повний обсяг роботи становить 30 сторінок, з яких основного тексту – 25 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Аналіз понять «успіх», «ситуація успіху» та проблеми створення такої ситуації

За Белкіним (2016, с. 343-349), сучасний освітній процес змінюється, щоб зробити його орієнтованим на людину, ефективним та близьким до практичних потреб кожної особистості. Отже, зміни в сучасному освітньому процесі відображають стрімкий розвиток суспільства і технологій, а також розуміння того, що кожна людина має унікальні потреби і можливості. Ці зміни спрямовані на створення освітнього середовища, яке більше відповідає індивідуальним потребам учнів, активно залучає їх до процесу навчання та сприяє розвитку практичних навичок і вмінь, які будуть корисні в реальному житті. Такий підхід допомагає підготувати учнів до успішного функціонування в сучасному світі, де важливо не лише знати теоретичний матеріал, але й вміти застосовувати його на практиці.

Для досягнення успіху, людина має володіти потенціалом для самореалізації у певній сфері діяльності. Проте, важливо пам'ятати, що успіх – це поняття індивідуальне, яке залежить від конкретних обставин та може бути досягнуто різними шляхами.

Оцінка успіху – індивідуальне поняття, і воно може відрізнятись в розумінні кожної людини. Вчителю варто пам'ятати, що певний крок для одного учня може бути значущим досягненням, а для іншого може не мати такої ваги. Успіх може виявлятися у різних формах, від досягнення конкретної мети до відчуття задоволення від процесу роботи та результатів, які перевершують очікування. Отже, концепція «успіху» - суб'єктивне та індивідуальне поняття. Вчитель повинен відслідковувати «особистісний успіх» кожної дитини, аналізувати та застосовувати влучні методи для підтримки мотивації та заохочення до навчання.

Звернімо увагу, що внутрішні мотиви відіграють ключову роль у досягненні успіху. Зацікавленість у змісті та процесі діяльності дозволяє дитині відчувати задоволення від самого процесу та від досягнутих результатів. Внутрішні мотиви також допомагають створити стимул для саморозвитку і самовдосконалення. Коли учень відчуває сенс у своїй діяльності і бачить її значущість, він має більшу мотивацію до постійного росту і досягнення нових висот.

Отже, внутрішні мотиви, такі як зацікавленість і розуміння значущості діяльності, стимулюють активність та надають сенс самому процесу роботи, що є ключовими факторами успіху. Успіх нерозривно пов'язаний з мотивами «саморозвитку та досягнення». Людина, яка прагне до успіху, прагне постійно вдосконалюватися, долати труднощі та досягати нових вершин.

У статті О. Башинської (2015, с. 27–31) була представлена концепція, в якій авторка стверджує, що успіх залежить від самоповаги, помноженої на зусилля. Самоповага, або внутрішня упевненість, є ключовою складовою успіху, оскільки вона формує позитивне відношення до себе і своїх можливостей. Коли дитина вірить у власні здібності та вміння, вона більш схильна до високих досягнень і більш мотивована до наполегливої праці. Наполегливість і працьовитість сприяють подоланню перешкод і досягненню поставлених завдань. Через систематичну роботу людина може досягти не лише бажаних результатів, але і відчувати радість та задоволення від своїх досягнень.

Отже, успіх, згідно з концепцією О. Башинської, не лише залежить від самоповаги, але й від зусиль, які людина прикладає для досягнення своїх цілей. Віра в себе та наполегливість у роботі створюють потужну комбінацію, яка сприяє особистісному зростанню і успіху.

О. Белкін (2016, с.343-349) розглядав поняття успіху з різних перспектив. З педагогічного погляду, він розглядав його як систему умов, які спрямовані на досягнення значних результатів у діяльності учнів. З соціально-психологічного аспекту, він тлумачив успіх як оптимальну відповідність між

очікуваннями оточуючих, особистості та отриманими результатами. Кожен член спільноти, незалежно від віку, завжди опиняється під впливом очікувань інших. Шкільна «спільнота» не є виключенням. Учні постійно знаходяться в конкурентному середовищі, де кожен хоче здобути високу оцінку, отримати похвалу та довести свій рівень знань. Через це вчитель має створювати «ситуації успіху» в кожного учня на уроці. Рівень знань є різним, але попри це потрібно застосовувати особистісно-зорієнтований підхід, аби жоден учень не відчував себе пригніченим.

Ю.М. Ільїна вважає, що успіх – це багатогранне поняття, яке може мати різні трактування. З одного боку, успіх можна розглядати як результат діяльності, спрямованої назовні. Це може бути досягнення поставлених цілей, отримання визнання, здобуття перемоги у конкурсі або просто виконання завдання на високому рівні. З іншого боку, успіх може бути й внутрішнім переживанням. Це може бути відчуття задоволення від зробленої роботи, самореалізації, особистого зростання або просто відчуття щастя та благополуччя.

Г. Євченко (2020, с. 18-19) вважає, що «при розгляді поняття ситуації успіху необхідно розуміти, що «ситуація» та «успіх» представляють собою відокремлені аспекти. «Ситуація» означає комбінацію умов, які сприяють досягненню успіху людиною, тоді як успіх є результатом цієї ситуації.» Отже, можемо зробити висновок, що вчитель виступає у ролі посередника або ж організатора. Адже вчитель може створити необхідні умови, які приведуть учня до відчуття успіху, але сам педагог цього не відчує, може лише спостерігати за досягненнями школяра. Успіх – це особисте почуття, яке не завжди можна спостерігати ззовні. Тому вчителю важливо створювати умови, щоб кожен учень міг відчути радість від власних досягнень, розуміти свої можливості та набувати впевненості в собі.

О. Ланцова (2013) згадує у своїй статті про важливість врахування впливу ситуації успіху на подальше життя дитини, емоційне враження, яке вона залишає в серці школяра. Учні, які мали позитивні враження,

задоволення від досягнення поставлених цілей, емоційний комфорт під час здобуття та засвоєння знань у майбутньому будуть керуватися цим під час здобуття вищої освіти, спілкування з колегами на роботі і загалом з оточуючими. «Ситуація успіху» на кожному уроці під час навчання у школі – це і є ідеальна модель досягання мети у майбутньому дорослому житті.

Ідея успіху та його відчуття ґрунтуються на поняттях «успіх» та «ситуація успіху». Отже, умовно, «стан успіху» можна описати як:

- Радість від засвоєння нових знань.
- «Прозріння» учня, коли він розуміє певні аспекти світу.
- Усвідомлення успішного вирішення завдань чи ситуацій.
- Визнання досягнень іншими.
- Відчуття енергії, що мотивує до подальших успіхів у навчанні та спілкуванні.

О. Крутенко (2016, с. 67) визначив успішність як «внутрішній стан особистості, який розвивається поступово, коли вона зосереджується на досягненні мети. Тому успіх і успішність пов'язані як часткове і загальне поняття. Успішність часто розглядають у контексті певної діяльності, що супроводжується успіхами, перемогами та досягненнями.»

Важливо, щоб учитель постійно вдосконалював свої педагогічні навички та шукав нові методи та прийоми навчання. Це допоможе йому створити сприятливе середовище для навчання та зробити процес навчання більш цікавим та ефективним для всіх учнів.

1.2. Психолого-педагогічні умови створення ситуації успіху на уроках

Ситуація успіху не є простою компліментацією або поблажливою оцінкою. Вона ґрунтується на реальних досягненнях учня, на його подоланні труднощів, на його русі вперед. Створення ситуації успіху допомагає учням повірити у власні сили, розкрити свій потенціал, стати більш активними та зацікавленими учасниками навчального процесу.

Важливо, щоб вчителі усвідомлювали, що зневіра у власних силах може змусити дитину відгородитися від спілкування та захиститися від зовнішнього впливу. Її вразливість, відчуття самотності та небажання змін можуть призвести до відчуження.

С. Пензай (2014) застерігає, щоб учителі пам'ятали про значення вибору підходящих слів, коли звертаються до дітей. Кожна дитина потребує підтримки, захисту, віри та любові, які є для неї опорою. Педагогам слід акцентувати увагу на сильних сторонах учнів, відзначати їхні досягнення та хвалити навіть за найменші успіхи. Публічна похвала може суттєво підвищити самооцінку дитини та віру в себе.

Операючись на статтю Л. В. Чемоніної (2019, с. 105-109), можна узагальнити, що «ситуація успіху» призводить до таких позитивних наслідків:

- 1) Зростає бажання навчатися та з'являється пізнавальний інтерес, що дозволяє учневі отримувати задоволення від засвоєння нових знань.
- 2) Збуджується мотивація досягати високих результатів у власній праці.
- 3) Відбувається корегування особистісних рис, таких як тривожність, невпевненість в собі та низька самооцінка.
- 4) Розвиваються ініціативність, активність і креативність.
- 5) Підтримується створення сприятливого психологічного клімату в класі.

Якщо успіх сприймається як емоційний досвід, то успішність визначає якість результатів навчальної діяльності конкретного учня. Успіх може бути одноразовим або повторюваним, тоді як успішність завжди характеризується тривалістю в часі. Для учнів успіх може виступати як стимул для подальшого успішного навчання. Емоції успіху (або невдачі) є одним з найсильніших факторів, що активізують навчальну діяльність. Цей факт підтверджується педагогами та психологами. Ситуація успіху, яка виявляється в стійкому емоційному стані учня, мотивує його брати активну участь у навчальному процесі, що впливає на формування усвідомленого ставлення до результатів своєї навчальної праці. Також, важливо, щоб успіх стимулював учня до

самостійного підвищення рівня своїх знань і вмінь через самоосвіту (Абросимова, 2018).

Вчитель – є провідником та наставником для учня впродовж його шкільного шляху. Беззаперечно, для того аби учень здобував знання на вищому рівні, перебуваючи в психологічно-здоровому мікрокліматі – вчитель має володіти високим рівнем педагогічної майстерності. Це важлива складова успішного освітнього процесу. Педагогу недостатньо мати «великий багаж» знань зі своєї дисципліни, він має володіти сучасними техніками та методами викладання. Крім того, міміка, рухи, жести, тон, манера розмови, мелодійність мови, ввічливість та щирість – це вербальна та невербальна складові педагогічної майстерності, які допомагають створити позитивний психологічний мікроклімат на уроці. Це допоможе встановити позитивний контакт між учнями та вчителем. Дітям легше буде подолати напругу, переживання під час виконання поставлених перед ними завдань.

Отже, створення ситуації успіху на уроках є важливою умовою формування позитивної мотивації до навчання, розвитку пізнавальних інтересів учнів, підвищення їхньої самооцінки та впевненості у власних силах. Впровадження цієї педагогічної технології допомагає вирішити низку проблем у дітей, таких як агресивність, пасивність, лінощі, відчуженість у класі (групі) та інші. Збір інформації про особливості та труднощі кожної дитини дозволяє вчителю створити індивідуальний план дій, який допоможе їй досягти успіху. Використання різноманітних методів та прийомів, створення сприятливої емоційної атмосфери, позитивне стимулювання та індивідуальний підхід - все це сприяє тому, щоб кожен учень відчував себе компетентним, здатним до навчання та розвитку.

1.3. Шляхи створення ситуації успіху на уроках української літератури

Шляхом вивчення літератури А. Белкіна (2016, с. 343-349), можна узагальнити список порад для створення ситуацій успіху на уроках української літератури:

1. Подолання страху – це допомагає учням долати внутрішню невпевненість, коливання у власних можливостях, тривожність перед завданням та оцінкою оточуючих, а також створює атмосферу підтримки та заохочення, де учні не бояться допускати помилки та готові ризикувати.
2. Створення емоційно-комфортного середовища на уроці – це важливий аспект, який має організувати вчитель. Учні мають відчувати себе у безпеці, як фізично, так і емоційно. Педагог має створити атмосферу комфорту, затишку та довіри. В цьому контексті, вчитель – він наставник, що допомагає дитині досягти успіху.
3. Підкреслення передбачуваного успіху – вчитель чітко й виразно висловлює віру в те, що учень зможе успішно впоратися з поставленим завданням. Це допомагає дитині повірити у власні сили та можливості. Рекомендовано вживати такі сталі конструкції: «Я переконана, що тобі це під силу», «Я знаю, що ти маєш все необхідне, щоб досягти успіху».
4. Непряме керівництво – вчитель надає учневі підказки та поради, які допоможуть йому виконати завдання без прямої вказівки на правильну відповідь. Тобто, замість того, щоб самому дати відповідь на поставлену задачу, викладач направляє учнів до правильної відповіді, керуючись такими виразами: «Можливо, тобі слід почати з...», «Не забудь про такий допоміжний фактор...», «Зверни увагу на...». Такий метод допоможе школярам розвинути самостійність, критичне мислення та навички вирішення проблем.
5. Запровадження мотивації – це один з найважливіших методів заохочення учнів до навчання. Педагог має переконати своїх учнів в тому, що виконання поставлених вправ та завдань є кроком до їхнього успіху в

майбутньому. Мотивація допомагає учневі відчутти сенс у своїй роботі та підвищити інтерес.

6. Особиста унікальність – кожен учень – неповторний. Вчитель підкреслює, що саме цей учень володіє необхідними якостями та навичками для виконання завдання. Це допомагає учневі відчутти себе цінним та важливим. Також позитивно впливатиме на самооцінку та мотивацію.
7. Систематична похвала – педагог має приділяти цьому особливу увагу. Діти дуже вразливі, відсутність похвали може бути для них тривожним знаком, що вони недостатньо добре розібралися з темою або вправою. Це може погано вплинути на самооцінку та подальшу мотивацію до вивчення предмету. Метод похвали особливо стосується викладання предмету «Українська література». Адже в основі уроків лежить мистецтво – художня література та її обговорення. В цьому контексті особливо треба звертати увагу на тому, що думка кожного учня є важливою: «Так, я цілком погоджуюся з твоїм висловлюванням, тепер послухаємо думку твого однокласника, адже кожен з нас мислить унікально...», «Запрошую всіх до дискусії, думка кожного з вас є важливою...».
8. Високе оцінювання деталей – вчитель звертає увагу на окремі аспекти роботи учня. Це допомагає дитині відчутти, що його робота цінується, та мотивує його до подальших успіхів: «Мені дуже сподобалося, як ти...», «Це дуже гарна ідея», «Ти дуже уважно виконав цю частину роботи», «Дуже добре, що ти звернув на це увагу».

Важливо пам'ятати, що всі учні різні, і те, що ефективно для одного, може не спрацювати для іншого.

На уроці створюється ситуація успіху завдяки використанню різноманітних методів навчання, а саме: репродуктивних, проблемно-орієнтованих та творчих.

Проблеми можуть виникати на будь-якому етапі уроку. Педагог формулює гіпотези та розуміє причиново-наслідкові зв'язки. Потім, керуючись своїм досвідом, спрямовує учнів на розв'язання проблеми та

підтримує пошук рішень. Вирішення проблем на уроці підсилює засвоєння матеріалу та стимулює активну участь учнів у навчальному процесі.

Вчителю важливо розуміти емоційний настрій учнів протягом дня та оцінювати сприйняття школярами власних навчальних досягнень. В цьому допомагає рефлексія, яку вчителі заохочують учнів проводити, щоб аналізувати результати уроків, використовуючи самооцінювання та взаємну оцінку.

Школа завжди відігравала важливу роль у житті кожної людини, впливаючи не лише на її навчальний шлях, але й на інші аспекти її життя. Це може бути любов до читання, повага до природи, можливість вираження себе у мистецтві або спорті, або навіть здатність організувати своє оточення. Також важливою є здатність співпрацювати з іншими, брати на себе відповідальність за свою частину роботи та відчувати гордість за успіх всього колективу.

За статтею В. Калошина (2012, с.46-52) «у цілому, в школі можна та потрібно створити умови для розвитку й формування потреб і здатностей кожного учня, що дозволяє зробити більш успішну, результативну й ефективну діяльність, що є значимим для учня й педагога». Тобто, можемо зробити висновок, що педагогічна майстерність вчителя впливає на успішність учня в досягненні його навчальних цілей. Учіння та навчання це взаємозалежний процес, в якому вчитель та учень перебувають в одному середовищі. Отже, як стверджує В. Калошин у своїй статті, «самореалізація особистості педагога є умовою для успішності учня, і навпаки...».

Отже, існує різноманіття методів для створення ситуації успіху. Однак усі вони потребують чіткого розуміння суті цього поняття та урахування особливостей учнівського колективу, з яким працює вчитель.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СИТУАЦІЇ УСПІХУ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ

2.1. Процес і результати застосування методів та прийомів створення ситуацій успіху на уроках української літератури

Щоб продемонструвати процес застосування методів та прийомів створення ситуацій успіху було розроблено конспект уроку з української літератури для учнів 7 класу.

Тема заняття. Андрій Чайковський. «За сестрою». Благородство, відповідальність, мужність, вірність, життєлюбство українських козаків.

Тип уроку: урок узагальнення та систематизації.

Освітні цілі:

- Формування навичок чіткої та лаконічної вербалізації думок, почуттів та вражень.
- Розширення світогляду та формування свідомої життєвої позиції.

Розвивальні цілі:

- Вдосконалення вміння аналізувати прозові твори.
- Розвиток культури зв'язного мовлення, логічного мислення, уваги та спостережливості.

Виховні цілі:

- Виховання почуття патріотизму та любові до рідного краю.
- Формування ціннісних орієнтирів, поваги до сім'ї та близьких.

Програма: «Інтелект України».

Підручник: зошит з друкованою основою за програмою «Інтелект України».

Обладнання: зошит з друкованою основою, дошка, хрестоматія (частина 3), стикери з липкою верхівкою.

ПЛАН УРОКУ

1. Організаційний момент – 4 хв.
2. Актуалізація опорних знань – 4 хв.
3. Обговорення літературного твору – 30 хв.
4. Підбиття підсумків уроку – 5 хв.
5. Домашнє завдання – 2 хв.

ПЕРЕБІГ ЗАНЯТТЯ

I. Організаційний момент (налаштування на роботу)

Вчитель. Вітаю всіх із чудовим днем! Сьогодні ми знову поринаємо у чарівний світ літератури, аби насолодитися красою слова та дослідити глибини української спадщини. Як ви себе відчуваєте? Чи у всіх гарний настрій? Я щиро сподіваюся, що ви готові до нових відкриттів, цікавих дискусій та незабутніх вражень. Я з нетерпінням чекаю на нашу спільну подорож у світ літератури! Пам'ятайте, що кожен з вас має цінну думку, якою може поділитися з іншими. Не бійтеся висловлювати свої думки та почуття, адже саме так ми можемо глибше зрозуміти твори, які читаємо, та один одного. Сьогодні наш урок буде сповнений цікавих завдань, творчих активностей та захоплюючих розмов. Тож розслабтеся, налаштуйтеся на позитив і приготуйтеся до неймовірної подорожі! А зараз, я пропоную, всім разом зробимо глибокий вдих та видих. Нехай цей момент буде наповнений лише енергією та позитивом.

- *Вчитель пропонує дітям на стикері намалювати смайлик та написати 3 емоції, які зараз найточніше описують їх внутрішній стан, після цього всі малюнки кріпляться на дошці. Педагог звертає увагу учнів на те, що кожен з них унікальний, і це нормально – відчувати не те саме, що і інші.*

II. Оголошення теми, мети уроку.

Вчитель. Сьогодні ми проведемо підсумковий урок за твором видатного українського письменника Андрія Чайковського.

Під час заняття ми відновимо знання з теорії літератури. Разом відтворимо сюжет. Опишемо основних персонажів, зосередившись на козаках. Виявимо використання фольклору у повісті та гіперболи. Порушимо актуальність та повчальний аспект твору.

Це буде чудовий шанс перевірити свої знання та поділитися враженнями від прочитаного.

Я впевнена, що ви добре засвоїли інформацію минулих занять, тому навіть не маю сумнівів, що ви зможете виконати ці завдання (ситуація успіху – авансування успішного результату).

III. Актуалізація опорних знань

- Вчитель проводить опитування, що стосується теми попередніх занять.

1. Що таке повість?

«Повість – це епічний прозовий твір середнього розміру, який розповідає про одну або декілька подій з життя героїв. Повість має чітко окреслений сюжет, динамічний розвиток подій, розкриває характери та психологію персонажів.»

2. Доведіть, що наш твір героїко – романтична повість. Що є героїчного та романтичного у творі.

Твір «За сестрою» Андрія Чайковського можна назвати героїко-романтичною повістю, адже в ньому поєднуються риси героїчного та романтичного епосів.

Героїчні риси:

- Зображення героїчних вчинків українських козаків, які борються з татарськими загарбниками за свою землю та свободу.
- Ідеалізація образу головного героя, Павлуся, який є сміливим, відважним, винахідливим та готовим на самопожертву заради порятунку сестри.
- Патріотичний пафос, який пронизує весь твір.

Романтичні риси:

- Наявність екзотичних елементів, таких як опис татарського побуту, звичаїв та природи.
- Використання контрастів, наприклад, протиставлення добра і зла, світла і темряви, свободи і рабства.
- Ідеалізація кохання, яке зображується як чисте, щире та самовіддане.

3. Що таке сюжет?

«Сюжет – це ланцюжок подій, які розгортаються в епічному творі. Сюжет динамічно розвивається, розкриваючи характери героїв та їхні стосунки.»

4. Що таке гіпербола?

«Гіпербола – це художній прийом, який полягає у навмисному перебільшенні певних рис чи властивостей предмета з метою підкреслити його важливість або емоційно вплинути на читача.»

5. Чому твір має таку назву?

Твір має назву "За сестрою", адже головним мотивом сюжету є пошуки та порятунок Ганни, сестри головного героя, Павлуся, з татарського полону. Ця назва підкреслює самопожертву та щиру любов брата до сестри, яка стає рушійною силою його вчинків.

6. Назвіть тему, ідею твору.

Тема:

Пригоди 15-річного Павлуся, який вирушає на пошуки сестри, що потрапила в полон до татар. Зображення жорстокості татарських набігів на українські землі. Героїчна боротьба українських козаків за свою землю та свободу.

Ідея:

Уславлення відваги та побратимства козаків, які є оборонцями рідної землі. Засудження зрадників та жорстокості загарбників. Підкреслення важливості сімейних цінностей та любові до ближніх.

Вчитель. Ви молодці, гарна робота. На сьогодні Ви мали виконати творче домашнє завдання, тому прошу зараз здати Ваші обкладинки до повісті

«За сестрою». Нагадую, що впершу чергу буде оцінюватися Ваш креативний підхід, не лише навички малювання.

IV. Обговорення літературного твору

Вчитель. Зараз я Вам пропоную на дошці разом скласти «Сюжетний ланцюжок». Акцентую увагу на тому, що це колективне завдання. Хто охочий бути «писарем» та нотуватиме все біля дошки?

Так, писаря ми обрали. Всіх інших закликаю активно долучатися до нашого обговорення. Пам'ятайте – думка кожного з Вас є дуже важливою. (оскільки один учень пише на дошці, то вчитель натомість, з дозволу учня, записує інформацію з дошки до робочого зошиту)

- *Умовний ланцюжок:*

Експозиція:

- Знайомство читача з родиною Судаків
- Опис життя в селі Спасівка: мирне та спокійне.
- Характеристика головного героя, 15-річного хлопця Павлуся: сміливий, кмітливий, любить пригоди.

Зав'язка:

- Напад татар на село Спасівка.
- Втеча Павлуся з села.

Розвиток дії:

- Зустріч Павлуся з братом Петром та козаками.
- Разом з козаками Павлусь бере участь у боях з татарами.
- Втеча Павлуся від козаків у пошуках сестри.
- Зустріч з харцизом, який допомагає йому дістатися до Криму.
- Полонення Павлуся татарами.
- Життя Павлуся в неволі у татар.
- Втеча Павлуся від Дивлет-Гірея.
- Зустріч з татарами в степу, повернення до хазяїна.
- Зустріч Павлуся з Ганнусі, яка також перебуває в полоні.

Розв'язка:

- Повернення дітей на Україну.
- Визволення з неволі українця Остапа Швидкого.
- Радісне возз'єднання всієї родини.

Вчитель. Чудово! Ви дійсно маєте чудову пам'ять! А зараз я пропоную вам пограти у гру. Для цього вам знадобиться лише ваша увага та кмітливість. Будьте активними, не бійтеся помилятися та не соромтеся висловлювати свої думки.

- Гра «Впізнай персонажа»

Вчитель зачитує учням цитати з повісті, вони натомість відгадують про кого йдеться та коментують сам уривок.

- «Його огорнув страх. У його уяві татарва була такою силою, що її ніхто не переможе. Дідусь розказував йому, як козаки били татар; та ось він бачив, як татарви нічого не стримало, і дідусь, і багато інших дужих козаків полягли» (Павлусь).

- «...Був кремезний козак літ тридцяти. Одягнений у широчезні, як море, червоні штани, які підперізував широким шовковим поясом. На ногах добре шкапові чоботи. Сорочка була подерта і замащена на грудях, широко розхристана, звідки визирали широкі косматі та на сонці засмаглі груди» (Семен Непорадний).

- «.. Пильнував пасіки, доглядав хату і дітей. Вважав своїм обов'язком привчити Павлуся до лицарського ремесла» (Дід Андрій)

- «.. Був відважний козак і не жалів себе. Тепер йому стало ніяково, коли подумав, що його можуть убити, а тоді Павлусь стане круглим сиротою, на опіці чужих людей» (Петро).

Вчитель. З вами працювати – насолода. Ми вже трішки поговорили, трішки пописали, настав час попрацювати з текстом. Але я впевнена, що і це завдання є для Вас посильним і нескладним.

- Робота з текстом

***Цитується уривок з повісті.

Прочитай уривок твору. Віднайди та підкресли гіперболи. Поясни яка їхня роль.

- У порівняннях – у селі стало, мов пекло; усе замовкло, ніби зачароване, кожний стояв, мов закам'янілий; летять, мов несамовиті
- У кольорах – на майдан сунула чорна валка... чорна хмара впала на землю;
- У фразеологізмах – засичав з болю
- Обговорення рис характеру, які проілюстровано в повісті

Вчитель. Зараз пропоную, щоб кожен з Вас індивідуально написав в себе в зошиті позитивні та негативні риси характеру, які простежуються у членів родини Судаків. Після цього будемо ділитися один з одним та обговорювати.

Під час обговорення вчитель мотивує учнів обґрунтовувати свою точку зору, а також наголошує на тому, що думка може бути унікальною, бо всі ми – різні.

• **Бесіда-дискусія**

- Про що мріяв Павлусь, перебуваючи поміж татар?
- Як поводитися загарбники з бранцями?
- Що козаки вирішили зробити з полоненим сином ханського Давлет-Гірея?
- Чи скористався ситуацією з Мустафою Павлусь, щоб врятувати Ганну? Чим він ризикував?

Учитель направляє учнів, допомагає та виправляє за потреби.

• **«Вільний мікрофон»**

Заключне обговорення на тему:

«Чому ми вивчаємо цей твір сьогодні у 21 ст.? У чому його актуальність?»

V. Підбиваємо підсумки уроку

Ситуація успіху «Висока оцінка деталей»:

- Тобі особливо вдалося пояснення...
- Найбільше в твоїй роботі мені сподобалося...

- Найвищої похвали заслуговує ця частина твоєї роботи...

VI. Оголошення та пояснення домашнього завдання

с. 17 (впр. 8+ взяти хрестоматію)

Таким чином, можна зауважити, що в цьому прикладі розробки уроку було використано такі ситуації успіху:

1) «Авансування успішного результату» – вчитель використовує такий метод з метою того, щоб висловити твердість свого переконання в тому, що учень обов'язково впорається із поставленим перед ним завданням.

2) «Приховане інструктування дитини» – такий прийом покликаний допомогти дитині уникнути поразки, адже вчитель висловлює натяк або ж побажання стосовно виконання роботи учнями.

3) «Систематична похвала» – вчитель впродовж уроку хвалить дітей за їхні успіхи, а також допомагає та направляє до правильних відповідей.

4) Вчитель намагається постійно підтримувати позитивний мікроклімат у класі.

Отже, ситуації успіху дійсно відіграють важливу роль у навчальному процесі, особливо на уроках української літератури. Коли учні відчують, що вони здатні досягти успіху, це мотивує їх до подальшого навчання, стимулює досягнення кращих результатів та розвиває їхню ініціативність, активність та креативність. Ситуації успіху також сприяють корегуванню особистісних особливостей учнів, таких як тривожність та невпевненість. Коли учні відчують себе впевнено та компетентно, вони охочіше висловлюють свої думки, беруть участь у дискусіях та виконують завдання. Це, в свою чергу, створює сприятливий психологічний клімат у класі, де всі учні відчують себе цінними. Важливо також пам'ятати, що ситуації успіху повинні бути щирими та реальними. Учні не повинні відчувати, що їх штучно хвалять або що від них очікують лише правильних відповідей. Важливо, щоб вони відчували, що їхні зусилля та старання дійсно цінуються.

2.2. Рекомендації для педагога щодо організації ситуації успіху на уроках

Диференційований підхід до навчання є одним із найефективніших способів створити ситуації успіху на уроці для всіх учнів. Цей підхід передбачає, що вчитель враховує індивідуальні особливості кожного учня, такі як його рівень знань, темп навчання, стиль сприйняття інформації, інтереси та здібності. Завдяки цьому вчитель може створити умови, в яких кожен учень відчуває себе компетентним та успішним.

Реалізувати диференційований підхід на уроках української літератури можна таким чином:

- Пропонувати учням завдання різної складності.
- Використовувати різні методи та прийоми навчання, такі як лекції, дискусії, групові роботи, індивідуальні проекти.
- Застосовувати різні форми оцінювання знань, такі як тести, усні відповіді, письмові роботи, творчі завдання.
- Надавати учням індивідуальну підтримку та допомогу.

Дуже важливо надати учням можливість обирати зміст, форми та методи навчання. Цього можна досягти, пропонуючи учням вибирати вправи з однією метою та змістом, але різні за формою, обсягом, складністю та рівнем підтримки вчителя. Виконання таких завдань спонукає учнів до різноманітних рівнів розумової активності. Перед вибором таких завдань вчитель повинен ознайомити учнів з їхніми особливостями, такими як різний рівень складності, обсяг, різноманітність презентації результатів виконання тощо.

Потім вчитель пропонує учням обрати завдання, яке, на їхню думку, вони зможуть успішно виконати. Також важливо позитивно мотивувати учнів, переконуючи, що вони здатні успішно впоратися з будь-яким завданням, якщо працюватимуть наполегливо, активно та використовуватимуть всі свої здібності.

Також, не менш ефективним є використання вчителем кооперативного навчання. Оскільки під час самостійної роботи деякі учні часто відчують сумніви у своїх можливостях, а у парах, групах чи трійках вони можуть успішно виконати завдання. Крім того, використання кооперативних форм навчання допомагає вчителю стимулювати активність учнів та розвивати їх навички ефективного спілкування.

Важливо для педагога мати уявлення про емоційний настрій кожного учня впродовж уроку та оцінювати школярів щодо їхніх навчальних досягнень. Для цього корисні рефлексія, в яку педагог залучає учнів, а також самооцінювання та взаємооцінювання під час уроку.

В результаті аналізу ситуацій успіху на уроках літератури можна зробити висновок, що створення позитивного навчального середовища сприяє покращенню результатів учнів. Ситуації успіху, забезпечені відповідними методами та прийомами, сприяють підвищенню мотивації учнів до навчання, активізації їхньої участі в уроках та розвитку позитивного ставлення до предмета. Підвищення самооцінки та відчуття власної компетентності допомагають учням вірити в свої здібності та досягати кращих результатів у навчанні. Таким чином, ефективне застосування ситуацій успіху сприяє збільшенню навчальних досягнень учнів на уроках літератури.

ВИСНОВКИ

Дослідження педагогічної та методичної літератури щодо створення ситуацій успіху на уроках, а також досвід з педагогічної практики дозволили провести аналіз і узагальнення теоретичних та практичних основ цього процесу. Створення ситуація успіху є важливою віхою у взаємодії з іншими людьми та сприяє подальшому розвитку особистості дитини. Цей позитивний крок в житті школяра сприяє формуванню міцного характеру, підвищує життєву стійкість та здатність до протидії. Дослідження різноманітних джерел дозволило розкрити сутність поняття «ситуація успіху» та її створення на уроках української літератури. Учені визначають її як ключовий елемент успішного навчального процесу, сприяючи досягненню значних результатів у навчанні та співвідношенню між очікуваннями і результатами діяльності.

Були проаналізовані методи та прийоми, спрямовані на створення ситуацій успіху під час уроків у ЗЗСО. Вони включають в себе такі аспекти як зняття страху, позитивне передбачення результату, введення мотивації, індивідуальний підхід, стимулювання активності або педагогічне навіювання, надання високої оцінки та інші.

Вчитель використовує різноманітні методи та прийоми для проведення навчального процесу, щоб забезпечити успішність на уроці. Використання диференційованого підходу відкриває значні можливості для створення таких ситуацій успіху. Цей підхід передбачає індивідуальну підтримку вчителя, що дозволяє враховувати особистість кожного учня. Таким чином, вчителю вдається створити умови, в яких кожен учень може розкрити свої унікальні здібності, продемонструвати свої сильні сторони та розвинути творчий потенціал. Впровадження диференційованого підходу у навчанні школярів дозволяє кожному учневі працювати у власному темпі, відчувати свою успішність та розвивати інтерес до навчання.

Після аналізу ситуацій успіху на уроках літератури можна прийти до висновку, що створення сприятливого навчального середовища призводить до

покращення навчальних результатів учнів. Підвищення самооцінки та відчуття власної компетентності допомагають учням вірити у свої можливості та досягати кращих результатів у навчанні.

РЕЗЮМЕ

Реформа Нової української школи відкриває нові можливості для створення сприятливого середовища навчання, де кожен учень може відчутися своєю успішністю. Це, в свою чергу, сприятиме підвищенню мотивації до навчання, формуванню позитивного ставлення до світу, розвитку впевненості у власних силах та інтелектуальних здібностей. Саме тому тема "Створення ситуації успіху в кожного учня на уроках української літератури в ЗЗСО" є надзвичайно актуальною на сучасному етапі розвитку освіти.

У **першому розділі** роботи було проведено аналіз понять «успіх» та «ситуація успіху» та їх створення. Описано психолого-педагогічні умови для створення ситуації успіху на уроках та розглянуто шляхи реалізації цього підходу на уроках української літератури

У **другому розділі** роботи проаналізовано процес і результати застосування методів та прийомів створення ситуацій успіху на уроках української літератури. Також були надані рекомендації для педагога щодо організації ситуації успіху на уроках, спрямованих на підвищення мотивації учнів, підвищення їхньої самооцінки та досягнення кращих результатів у навчанні.

Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, який налічує 25 найменувань. Повний обсяг роботи становить 30 сторінок, з яких основного тексту – 25 сторінок.

Ключові слова: *ситуація успіху, уроки української літератури, педагогічні методи, прийоми навчання, мотивація учнів, результативність навчання, організація уроків.*

RESUME

The New Ukrainian School reform opens up new opportunities to create a favourable learning environment where every student can feel successful. This, in turn, will help to increase motivation to learn, form a positive attitude to the world, and develop self-confidence and intellectual abilities. That is why the topic "Creating a situation of success for each student in Ukrainian literature lessons in general secondary schools" is extremely relevant at the present stage of education development.

The first chapter of the paper analyzed the concepts of «success» and «success situation» and their creation. It described the psycho-pedagogical conditions for creating a success situation in lessons and explored the ways of implementing this approach in Ukrainian literature classes.

The second chapter of the paper analyzed the process and results of applying methods and techniques for creating success situations in Ukrainian literature lessons. Recommendations were also provided for educators on organizing success situations in lessons aimed at increasing student motivation, enhancing their self-esteem, and achieving better learning outcomes.

The coursework consists of an introduction, two chapters, general conclusions, a list of references comprising 25 sources. The total volume of the work is 30 pages, with the main text being 25 pages.

Keywords: *success situation, Ukrainian literature lessons, pedagogical methods, teaching techniques, student motivation, learning outcomes, lesson organization.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Абросимова, А. (2018). Створення ситуації успіху на уроках. *Шкільний світ*, 46, 4–6.
- Александрова, О. (2013). Створення ситуації успіху на уроках. *Англ. мова та л-ра*, 19-21, 6–7.
- Башинська, О. (2015). Створення ситуації успіху: творчий підхід до процесу навчання в початковій школі. *Почат. Освіта*, 24, 27–31.
- Безрук, Г. (2013). Роль ситуації успіху в навчанні й діяльності молодших школярів. *Імідж сучасного педагога*, 8–9, 101–103.
- Бех, І. (2014). Педагогіка успіху: виховні втрати та їх подолання. *Позакласний час*, 4, 6–10.
- Белкін, А. (2016). Ситуація успіху. Як її створити: способи педагогічної взаємодії. *Педагогічна майстерність*, № 4, 343–349.
- Богосвятська, А. (2015). Особливості застосування технології створення ситуації успіху на уроках світової літератури. *Всесвіт. літ. та культура*, 1, 13–17.
- Бондарчук, Є. (2017). Інтерактивні технології - шлях до створення ситуації успіху у навчальній діяльності молодшого школяра: за наук.-пед. проектом «Інтелект України». *Поч. шк.*, 11, 1–3.
- Бордюк, В. (2014). Технологічні особливості створення ситуації успіху в навчально-виховному процесі ЗНЗ. *Педагогічні науки*, 60, 169–175.
- Власюк, О. (2016). Акмеологічні прийоми створення ситуації успіху в навчанні. *Поч. навчання та виховання*, 10–11, 17–18.
- Галіцина, Л. (2015). «Ситуація успіху» як гра і як педагогічна технологія. *Управління освітою*, 4, 10–12.
- Гладка, М. (2013). Ситуації успіху як умова соціалізації дитини. *Управління освітою*, 19, 6–10.
- Гузан, І. (2019). Підтримка вчителя – джерело внутрішніх сил дитини: прийоми створення ситуації успіху. *Учитель початкової школи*, 2, 47–49.

- Євенко, Г. (2020). Створення ситуації успіху та подолання сценічного хвилювання учнів під час публічних концертних виступів. *Мистецтво в шк.*, 3, 18–19.
- Калошин, В. (2012). Як створювати ситуацію успіху в навчанні? *Завучу. Усе для роботи*, 5/6, 46–52. <http://surl.li/spxqq>
- Карпенко, Т. (2013). Створення ситуації успіху: формування ключових компетентностей. *Початкова освіта*. 203, 1–2, 2–5.
- Корсун, М. (2016). Створення ситуації успіху в навчанні. *Основи здоров'я*, 7, 2–4.
- Крутенко, О. (2016). Створення ситуації причетності та ситуації успіху як запорука розвитку підростаючої особистості (у контексті ідей О. Захаренка). *Імідж сучасного педагога*, 4, 65–68.
- Ланцова, О. (2013). Технологія створення ситуації успіху. *Сучас. шк. України*, 1, 4–7.
- Молодиченко, В. & Молодиченко, Н. (2020). Технологія розвитку ситуації успіху учня початкової школи. *EDITORIAL BOARD*
<http://surl.li/spxmy>
- Пензай, С. (2014). Створення ситуації успіху. *Відкритий урок*, 3, 16–17.
- Подласенко, І. (2019). Сконструювати ситуацію успіху: інноваційна спрямованість навчально-виховного процесу. *Управління освітою*, 21, 15–16.
- Сакур, А. (2020). Створення ситуації успіху на заняттях з гуманітарних дисциплін – передумова гуманізації освіти. *Освітній дискурс*, 25, 48–57.
<http://surl.li/spxos>
- Сівак, А. В. (2016). Створення ситуації успіху на уроці в початковій школі. *Таврійський вісник освіти*, 2, 147–153.
- Чемоніна, Л. В. (2019). Створення ситуації успіху на уроках української мови і літературного читання в початковій школі засобами сучасних технологій навчання. *Молодий вчений*, 3 (1), 105–109.
<http://surl.li/spxnm>